

i odgojne dimenzije, a čija bi uloga prvenstveno bila da mladima omogućí okvir unutar kojega se mogu dokazati kao resurs suvremenog hrvatskog društva.

Anja Gvozdanović

doi: 10.3935/rsp.v16i1.715

EMPLOYMENT IN SOCIAL CARE IN EUROPE

Eszter Neményi, Maria Herczog, Zsuzsanna Kravalik, Martin Jones, Lucy Bekarian and Robert Huggins

Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2006., 87 str.

Uvelike su poznati izazovi koji danas stoje pred javnim socijalnim službama širom Europe. To su prije svega zadovoljavanje sve većih zahtjeva za uslugama; izražavanje (artikulacija) potreba korisnika; veća uključenost korisnika u pružanje usluga, uključujući odmak od pružanja usluga kojim se potiče ovisnosti korisnika o sustavu prema većem aktivnom uključivanju i osnaživanju korisnika. Nadalje, sve je veći naglasak na troškovnoj učinkovitosti i mjerama za smanjivanje izdataka – posebice kako su zemlje članice pripremale svoja gospodarstva i proračune za Europsku monetarnu uniju (EMU) – uz istodobno nastojanje na uvođenju obilježja tržišta u pružanju usluga i želju da u pružanju socijalnih usluga sudjeluju svi sektori (javni, privatni i nevladini). Konačno, stalno se teži ostvariti poboljšavanje kvalitete usluga i kvalitetne inicijative povezane s boljom koordinacijom pružanja usluga, provesti modernizacija javnih službi i uvesti nove oblike menadžmenta javnog sektora. Sve

navedeno postavlja velike zahtjeve pred zaposlene u službama socijalne skrbi i njege. O toj je temi nedavno izašla vrlo zanimljiva publikacija veće skupine autora pod nazivom *Employment in social care in Europe* (Zaposlenost u socijalnoj njezi u Europi). Knjigu je izdala *Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions* (Zaklada za poboljšanje uvjeta života i rada) iz Dublina.

Svrha je istraživanja utvrditi sadašnje stanje, procijeniti buduća kretanja i predložiti preporuke donositeljima odluke na nacionalnoj razini te na razini EU-a. Analiza je obuhvatila više starih i novih članica EU-a, a ponajviše Finsku, Francusku, Njemačku, Grčku, Italiju i Veliku Britaniju. Prednost upotrebe višenacionalnih istraživanja je u tome što se tako može ostvariti dubinski uvid, a dobivanjem nacionalnih izvještaja pripremljen je ovaj svodni izvještaj koji pokriva sve navedene zemlje. Nacionalni su izvještaji trebali proučiti značenje središnje, regionalne i lokalne vlasti u sustavu socijalne skrbi, istražiti profile pojedinih skupina socijalnih radnika te utvrditi sadašnje i buduće trendove socijalnih potreba stanovništva. Nadalje, izvještajima se nastojalo spoznati koje su razine potrebe i potražnje za radnom snagom, postoje li i gdje su jaz i nedostatak stručnosti i znanja, mogućnosti profesionalnog napredovanja zaposlenih te, konačno, kakva je u društvu slika o sustavu skrbi i njege.

U svodnom izvještaju nastoje se izložiti najvažniji nalazi iz nacionalnih izvještaja s posebnim naglaskom na utvrđivanje zajedničkih obilježja i nacionalnih posebnosti. Pritom je pozornost usmjerena na poteškoće i njihove uzroke u ponudi radne snage koju zanima rad i zapošljavanje u sektoru skrbi i njege. Svodni je izvještaj podijeljen u pet poglavlja. Prvo poglavlje podrobno objašnjava nastanak izvještaja, ciljeve i rezultate projekta te pojašnjava korištenu metodologiju. Kod analize zaposlenosti u sustavu socijalne skrbi i nje-

ge neminovno je poći od općih odrednica i obilježja sustava. Tako se danas obično govori o pet različitih sustava. Prvi je *beveridgeov* model ili neo-liberalna skupina zemalja koju čine Velika Britanija i Irska u kojima je naglasak na učinkovitosti tržišta i restriktivnoj politici pomoći. Ovdje se država u velikoj mjeri kroz privatizaciju i podugovaranje povukla kao najvažniji pružatelj usluga tako da je njezina aktivnost ponajviše vezana uz koordiniranje među pružateljima te djelomično kao nadzorno tijelo. Drugi pristup je *konzervativni* (ili korporativistički) tip u kojemu težište nije toliko na učinkovitosti tržišta već na očuvanju postojeće društvene strukture kao što je u Austriji, Luksemburgu, Nizozemskoj i Njemačkoj te u manjoj mjeri u Belgiji i Francuskoj. U tim je zemljama naglasak na načelu supsidijarnosti tako da se – posebice u Nizozemskoj i Njemačkoj – veliki dio socijalnih usluga pruža kroz nevladin sektor, a država ima najveću ulogu u njegovom financiranju. Težište univerzalnog (ili skandinavskog) tipa ponajviše prisutnog u Danskoj, manje u Švedskoj i Finskoj, jest na ostvarivanju što veće društvene jednakosti tako da se pruža cijeli niz raznovrsnih visokokvalitetnih usluga socijalne skrbi i njege. Modeli obiteljske skrbi i njege dominiraju u *južnjačkom* (ili mediteranskom) tipu koji obuhvaća Grčku, Italiju, Portugal, Španjolsku i Cipar. U tim je zemljama javni sustav njege prilično nerazvijen pa se to nadoknađuje povećanom aktivnošću članova obitelji i rođaka i njihovom posvećenosti osobama koje trebaju pomoć. Konačno, posljednja skupina su bivše socijalističke zemlje od kojih su neke nedavno postale članice EU-a, a ponajviše ih obilježavaju razmjerno novi sustavi socijalne njege, ali i ovisnost o prijašnjim sustavima i tradiciji, nerazvijenost (ili nepostojanje) nevladinog i privatnog sektora, naglasak na (pretjeranoj) institucionalizaciji u pružanju usluga socijalne njege i mnogobrojnim, često neusklađenim, reformama.

U drugom se poglavlju istražuju sadašnje teškoće u zapošljavanju i zaposlenosti u sustavu socijalne njege u Europi. Podrobno se definiraju pružatelji i korisnici usluga, objašnjavaju plaćeni i neplaćeni djelatnici te izlažu najveći problemi sustava. Dok se pomaganje nemoćnim i slabim članovima društva teoretski jako cijeni, u cjelini je nepovoljan opći stav javnosti o zapošljavanju u socijalnoj njezi. Općenito postoji velik nesklad između obrazovnih programa koji se pohađaju i stvarnih poslova koji se u sustavu rade, a vrlo su ograničene mogućnosti usavršavanja i osposobljavanja uz rad. Često ne postoje standardi kvalitete usluge ili se oni ne poštuju, pa njihovo postizanje u najvećoj mjeri ovisi o dobroj volji pružatelja i osobnom odnosu pružatelja i primatelja njege. Radni su uvjeti zaposlenih često nepovoljni, radi se u neobičajeno radno vrijeme, rad je razmjerno slabo plaćen, ograničene su mogućnosti profesionalnog napredovanja, raširen je rad »na crno«, a njega je često prostorno i vremenski nedostupna, tako da se i sa strane korisnika jasno očituje nezadovoljstvo pruženim. Sve navedeno uz izraženi stres, tjelesno i psihički zahtjevne poslove, ne potiče na zapošljavanje u sustavu, pa to osobe već zaposlene u sustavu stavlja u vrlo nepovoljan položaj kod udovoljavanja naraslim potrebama. To je posebice naglašeno na području sjeverne Italije, pojedinim dijelovima Njemačke, u Austriji, Belgiji, Nizozemskoj i Luksemburgu. Ne treba se stoga čuditi što u većini članica EU-a u socijalnoj njezi postoji ozbiljan nedostatak zaposlenih, pa vladama ostaje nimalo lagana zadaća: kako privući i zadržati u tom sustavu potrebnu radnu snagu.

U trećem se poglavlju iznose mnogi prijedlozi i pozitivna iskustva poboljšanja stanja. Čini se da je većina zemalja osim znatnog unapređenja kvalitete usluga i znanja zaposlenih u sustavu te poboljšanja uvjeta rada pružatelja usluga, pozornost usmjerila (i to ponajviše Finska, Njemačka

i Velika Britanija) putem javnih kampanji na promjenu općeg nepovoljnog stava o zapošljavanju i radu na poslovima socijalne njege. Nadalje, razvijaju se raznovrsni programi stručnog usavršavanja i osposobljavanja pružatelja usluga (posebice u Velikoj Britaniji i Grčkoj), a u sustav se žele privući i osposobiti nezaposlene i neaktivne osobe – poglavito u Bugarskoj i Rumunjskoj. Italija nastoji legalizirati rad stranaca koji već pružaju usluge socijalne njege, dok Škotska programima plaćene prakse nastoji u sustav njege privući učenike i studente. Većina zemalja – posebice Slovenija, Finska i Bugarska – stalno radi na deinstitucionalizaciji sustava tako da se korisnicima nastoje stvoriti uvjeti života koji odgovaraju onima u obitelji i/ili ih – u skladu s njihovim tjelesnim i mentalnim sposobnostima – pripremiti za samostalan život u zajednici. Time bi i rad zaposlenih ipak djelomično trebao biti olakšan jer bi se trebao smanjiti broj korisnika koji svatko od zaposlenih treba opsluživati, a i u radu pružatelja usluga trebao bi se osjećati drugačiji društveni stav prema toj važnoj djelatnosti.

Cijelo četvrto poglavlje posvećeno je stanju u novim članicama EU-a, posebice provedbi procesa deinstitucionalizacije, javljanju novih pružatelja usluga, stvaranju mreže i povezanosti usluga, prenošenju najboljih iskustava te mjerama za poticanje razvoja nevladinog sektora. Iznose se uspješna iskustva iz mnogih zemalja posebice preoblikovanja velikog doma za djecu Assen Zlatarov u Bugarskoj gdje su oformljene manje skupine djece s odgovornim odgovornim odgajateljem-mentorom i kojima se nastoji pružiti obiteljsko ozračje. U Mađarskoj je po uzoru na britanski obrazac razvijen program pomoći obiteljima s malom djecom. U mnogim se promatranim zemljama sve više ističe potreba i važnost nevladinog sektora, pa je tako u Češkoj Republici organizirano da osobe s posebnim potrebama pružaju

pomoć onima koji ju trebaju. Posebice se u tome ističe važnost planiranja socijalnih usluga na razini zajednice jer je to jedini način da se osigura dostupnost usluga.

Peto poglavlje sadrži zaključke i utvrđuje smjer buduće politike i mjere razvoja sustava socijalne njege. Tu se također ističe važnost sustava njege kao oblika pružanja neophodnih usluga koje su potrebne društvu, ali i kao značajnog prostora za zapošljavanje koji će u neposrednoj budućnosti stvarati još veće mogućnosti radnog aktiviranja mnogih nezaposlenih osoba. Navode se najvažniji izazovi i problemi koji se javljaju u sustavu na lokalnoj, nacionalnoj i razini EU-a, u smislu zapošljavanja, financiranja, kvaliteta usluge i poboljšavanja uvjeta rada u sustavu. Kao mjere za privlačenje i zadržavanje stručnih kadrova u sustav osim stalnog poboljšanja uvjeta rada, predlažu se i programi cjeloživotnog učenja i osposobljavanja, podrška neformalnim oblicima njege, bolja upotreba suvremene informatičke tehnologije te usmjerenje pružanja usluga prema potrebama korisnika, čime bi se poboljšali odnosi pružatelja i primatelja usluga. Čini se da je u poticanju zapošljavanja u sustavu socijalne njege presudno stvaranje bolje slike u društvu o radu u sustavu, što se prije svega može postići ciljanim javnim kampanjama, poticanjem mladih osoba na zapošljavanje u sustavu te razbijanjem predrasuda da se radi o nezanimljivom i slabo plaćenom poslu s ograničenim mogućnostima profesionalnog napredovanja. Riječ je o vrlo važnoj društvenoj funkciji, a za njezin dobar *image* u javnosti kao i mjere koje se provode u mnogim zemljama ova je publikacija više nego korisna. Cijela publikacija može se naći na <http://www.eurofound.europa.eu>.

Predrag Bejaković